

Omezení svéprávnosti

Rozhoduje-li soud o omezení svéprávnosti rodiče, rozhodne zároveň o jeho rodičovské odpovědnosti (§ 865 odst. 2 o. z.). V řízení ve věcech rodičovské odpovědnosti, spojených s řízením o svéprávnosti (§ 468a odst. 1 z. ř. s.), je vždy jednáno o právech a povinnostech nezletilého dítěte, a proto v takové věci jsou účastníky té části společného řízení, ve které jde o omezení svéprávnosti posuzované v oblasti rodičovské odpovědnosti, také nezletilé děti posuzovaného rodiče a svědčí jim právo participovat na řízení. Povinnost soudu umožnit nezletilým dětem posuzovaného rodiče, aby v této části společného řízení vyjádřili svůj názor, tedy povinnost vyslechnout je, vyplývá z článku 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy o výkonu práv dětí a ustanovení § 100 odst. 3 o. s. ř. Povinnost umožnit dítěti, aby participovalo na řízení přímo, bylo soudem vyslechnuto, není absolutní. Meze realizace participačního práva, tedy neprovedení výslechu dítěte jsou představovány jak rozporem s nejlepším zájmem dítěte, tak neschopností formulovat své názory, jakož i prevalencí ekonomie řízení. Nelze-li, aby dítě participovalo na řízení přímo, nezbyvá, než se od tohoto pravidla odchýlit a zjistit jeho názor nepřímou (prostřednictvím zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí). Ve vztahu k schopnosti formulovat své názory, přesněji a komplexněji vyjádřeno, přijmout informace o řízení a jeho předmětu, vytvořit si vlastní názor a tento soudu sdělit, hraje podstatnou roli vyvratitelná domněnka zakotvená v ustanovení § 867 odst. 2 o. z.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 24 Cdo 2837/2019-214 ze dne 25.2.2021)

Nejvyšší soud rozhodl ve věci posuzované J. H., narozené dne XY, trvale bytem XY, zastoupené opatrovníkem pro řízení J. Š., advokátem se sídlem XY, za účasti Krajského státního zastupitelství v Brně - pobočka v Jihlavě, se sídlem v J., statutárního města Jihlavy, se sídlem v J., I. H., narozeného dne XY, trvale bytem XY, a nezletilých dětí AAAAA (pseudonym), narozeného dne XY, a BBBBB, narozeného dne XY, oba trvale bytem XY, zastoupených opatrovníkem statutárním městem Jihlava, se sídlem v J., o svéprávnosti, ve věcech opatrovnictví člověka a o rodičovské odpovědnosti, vedené u Okresního soudu v Jihlavě pod sp. zn. 7 Nc 5805/2017, o dovolání posuzované proti rozsudku Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě ze dne 20. prosince 2018, č. j. 72 Co 209/2018-162, tak, že rozsudek Krajského soudu v Brně - pobočky v Jihlavě ze dne 20. prosince 2018, č. j. 72 Co 209/2018-162, ve výrocích II., V. a VI., jakož i rozsudek Okresního soudu v Jihlavě ze dne 22. května 2018, č. j. 7 Nc 5805/2017-109, ve výrocích II., IV. a V., se ruší a věc se v tomto rozsahu vrací Okresnímu soudu v Jihlavě k dalšímu řízení; jinak se dovolání posuzované zamítá.

Z odůvodnění:

Okresní soud v Jihlavě (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 2. května 2018, č. j. 7 Nc 5805/2017-109 výrokem I. omezil posuzovanou ve svéprávnosti tak, že „není po dobu pěti let způsobilá nakládat majetkem movitým i nemovitým, právy majetkové i nemajetkové povahy, jejíž cena převyšuje 3 000 Kč v době právního jednání, nakládat s finančními prostředky nad částku 100 Kč denně, uzavírat smlouvy o finančních produktech, a smlouvy o poskytování sociálních služeb, kupní smlouvy s plněním převyšujícím částku 3 000 Kč, v případě smluv s opakujícím se plněním

uzavírat smlouvy, kde plnění souhrnně převyšuje částku 3 000 Kč, darovat, přijímat dary větší hodnoty než 3 000 Kč a dary vzhledem k okolnostem darování neobvyklé, právně jednat v pracovněprávních vztazích o odměně za vykonanou práci, o odměně za pracovní pohotovost, odměně z dohod o provedení práce a o pracovní činnosti, jednat o odpovědnosti zaměstnance za svěřené hodnoty, rozhodovat o záležitostech svého zdravotního stavu, o přijetí či odmítnutí zdravotních služeb ve vztahu k jejímu duševnímu onemocnění, pořizovat pro případ smrti s majetkem převyšujícím hodnotu 3 000 Kč a být volena“. Výrokem II. soud prvního stupně na dobu tří let omezil posuzovanou ve svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti za její nezletilé děti AAAAA a BBBBB s tím, že posuzované bylo zachováno právo osobního styku s oběma syny. Dále jmenoval posuzované opatrovníka a vymezil jeho práva a povinnosti (výrok III.) a rozhodl o nákladech řízení (výroky IV. a V.).

K odvolání posuzované Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 20. prosince 2018, č. j. 72 Co 209/2018-162, změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I., II. a III. Omezil svéprávnost posuzované po dobu 5 let tak, že není způsobilá svým právním jednáním nakládat s finančními prostředky nad částku 100 Kč denně, nakládat s majetkem movitým i nemovitým, právy majetkové i nemajetkové povahy jejichž cena převyšuje 100 Kč v době právního jednání, uzavírat smlouvy o finančních produktech, o poskytování sociálních služeb, jakékoliv smlouvy s plněním v hodnotě převyšující 100 Kč, smlouvy znějící na opakující se finanční plnění, právně jednat v pracovněprávních vztazích o odměně za vykonanou práci a o odpovědnosti zaměstnance za svěřené hodnoty, rozhodovat o přijetí či odmítnutí zdravotních služeb ve vztahu ke své duševní chorobě, pořizovat pro případ smrti, učinit prohlášení o vydědění a být volena (výrok I.). Korigoval stanovenou dobu tří let omezení svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti v případě nezletilého AAAAA, a to do doby nabytí jeho zletilosti, tj. do 16. 9. 2021 (výrok II.). Tomuto omezení svéprávnosti odpovídajícím způsobem vymezil práva a povinnosti opatrovníka (výrok III.), potvrdil část, ve které bylo opatrovníkem jmenováno statutární město Jihlava (výrok IV.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky V. a VI.). Po doplněném dokazování (směřujícím k zjištění, zda v mezidobí nedošlo k právně významné změně skutkového stavu) skutková zjištění a právní posouzení akceptoval jako správné. Vypořádal se s tím, proč nebyl zpracován revizní znalecký posudek a proč (vzhledem k zjištěním z dalších důkazních prostředků) nosným vyhodnotil znalecký posudek MUDr. M. Skačániho, a uzavřel, že posuzovaná trpí závažnou duševní poruchou, která není jen přechodná. Mírnějších opatření nelze v tomto případě použít, přičemž existuje hrozba závažné újmy a omezení svéprávnosti je v jejím zájmu. Dílčí korekce se týkala jak rozsahu omezení svéprávnosti, neboť výrok ohledně stanoveného limitu 3 000 Kč a denního limitu 100 Kč pro jednotlivá právní jednání považoval za vnitřně rozporný, tak redukce doby 3 let v případě omezení svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti za nezletilého AAAAA, a to do doby jeho zletilosti, což nastane před jejím uplynutím.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala posuzovaná (dále též „dovolatelka“) prostřednictvím svého advokáta včasné dovolání. Z obsahu dovolání [§ 41 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“)] vyplývá jak otázka hmotněprávní, dále označovaná jako otázka (1.), tak procesněprávní, dále označovaná jako otázka (2.). Přípustnost dovolání v případě (1.) právní otázky, zda vymezí-li soud omezení způsobilosti posuzované samostatně právně jednat pro oblast majetkoprávních vztahů negativním výčtem stanovením peněžního limitu, musí při stanovení peněžního limitu zohlednit náklady na běžné záležitosti každodenního života a v kladném případě jak tomu dostát, spatřuje v tom, že tato právní otázka hmotného práva nebyla doposud v rozhodovací praxi odvolacího soudu řešena. Přípustnost dovolání v případě (2.) právní otázky, zda v řízení o omezení svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti posuzované matky nezletilých synů lze pominout (neprovést) jejich výslech, aniž by tomu bránily překážky, spatřuje v odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu představované rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2018, sp. zn. 30 Cdo 412/2018. Důvodem dovolání v

případě obou právních otázek vyplývajících z jeho obsahu je nesprávné právní posouzení (§ 241a odst. 1 o. s. ř.). Zejména v případě (1.) právní otázky argumentovala tím, že soud stanovením peněžního limitu částkou 100 Kč denně fakticky zabránil posuzované, aby si obstarávala běžné záležitosti každodenního života, a to tím spíše byla-li soudu známa její závislost na nikotinu, v důsledku čehož částku 100 Kč použije na nákup cigaret. Konečně uplatnila námitku extrémního nesouladu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními. Nesouhlasila s tím, že pro odvolací soud byl zásadním důkazním prostředkem pro zjištění o trvalé duševní poruše posuzované znalecký posudek zpracovaný MUDr. M. S. Vytkla mu, že se nedostatečně vypořádal s rozpory, které vyplývají jak z tohoto důkazního prostředku samotného, tak tehdy, je-li tento důkazní prostředek hodnocen ve vztahu s důkazy ostatními. Navrhla, aby rozsudky odvolacího soudu, jakož i soudu prvního stupně, byly zrušeny a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Vyjádření k dovolání bylo podáno Krajským státním zastupitelstvím v Brně – pobočkou v Jihlavě, stálým a kolizním opatrovníkem a I. H.. Krajské státní zastupitelství v Brně – pobočka v Jihlavě ve svém vyjádření k dovolání uvedlo, že námitky, které dovolatelka směřovala vůči znaleckému posudku vypracovanému MUDr. M. S., nejsou opodstatněné, rozpory se odvolací soud zabýval a řádně se s nimi vypořádal, a protože jak skutková zjištění, tak navazující právní posouzení považuje za správné, navrhlo, aby bylo nedůvodné dovolání zamítnuto. Obdobně shodně, co do výroku ve věci samé, vyznělo vyjádření stálého opatrovníka posuzované. Kolizní opatrovník nezletilých poukázal na to, že rozsudkem Okresního soudu v Jihlavě ze dne 9. února 2017, č. j. 6 Nc 8410/2016-102, který nabyl právní moci dne 11. dubna 2017, byli nezletilí svěřeni do péče otce, posuzované byla uložena povinnost přispívat na jejich výživu. V rámci řízení o úpravě styku byla provedena šetření 2. února 2018 a 3. dubna 2019. Oba nezletilí byli seznámeni s řízením o omezení svéprávnosti matky v oblasti rodičovské odpovědnosti, přičemž nezletilý BBBB není vzhledem k svému věku schopen předmět tohoto řízení pochopit a nezletilý AAAAA se s matkou nevidá a ani vidat nechce. I. H. ve vyjádření k dovolání uvedl, že oba nezletilí byli vyslechnuti v řízení „o úpravu styku“, přičemž z výpovědi AAAAA vyplynulo „opakované napadání (dětí) dovolatelkou pěstmi a škrcením“ a dále uvedl, že „je žádoucí zcela upřít právo osobního styku dětí s dovolatelkou.“

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu, u něhož to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.), oprávněnou osobou (účastnicí řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 věta první o. s. ř.) a že je splněna i podmínka povinného zastoupení dovolatelky advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.), zabýval se tím, zda je dovolání přípustné (§ 237 o. s. ř.).

Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Dovolací soud je vázán nejen rozsahem dovolacího návrhu, ale i uplatněným dovolacím důvodem. V případech, je-li dovolání přípustné, je soud povinen přihlídnout i k vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a to i tehdy, když nebyly uplatněny v dovolání.

V projednávané věci záviselo rozhodnutí odvolacího soudu na vyřešení jak hmotněprávní otázky, zda vymezí-li soud omezení způsobilosti posuzovaného samostatně právně jednat pro oblast

majetkoprávních vztahů negativním výčtem stanovením peněžního limitu vztaženého k právnímu jednání anebo součtu právních jednání za určité období, musí při stanovení peněžního limitu zohlednit náklady na běžné záležitosti každodenního života a v kladném případě jak tomu dostát (1.), tak procesněprávní otázky, zda v řízení o omezení svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti posuzované matky nezletilých synů lze pominout (neprovést) jejich výslech, aniž by tomu bránily překážky (2.). Dovolací soud dospěl k závěru, že dovolání je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné, neboť (1.) právní otázka dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena a při řešení (2.) právní otázky se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že v případě (1.) právní otázky není dovolání důvodné, na rozdíl od (2.) právní otázky.

Podle ustanovení § 64 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), jehož znění nedoznalo od počátku účinnosti žádných změn, rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezbavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.

Relativně abstraktně formulovaná hypotéza ustanovení § 64 o. z. obsahuje blíže neurčená právní jednání, z nichž lze z hlediska ekonomického důvodu právního jednání (podle kauzy) vyčlenit (zásadní) skupinu těch, které se týkají směny ekonomicky ekvivalentních hodnot (dále také jen „předmětná právní jednání“).

Vymezí-li soud v rozsudku, jímž omezuje svéprávnost člověka, rozsah omezení svéprávnosti negativním výčtem, tedy tak, že ve výroku uvede právní jednání, ke kterým posuzovaný není způsobilý (z čehož implicitně a contrario vyplývá, že k ostatním právním jednáním způsobilý je), a činí-li tak pro oblast občanskoprávních majetkových vztahů prostřednictvím stanovení peněžního limitu hodnoty nepřímého předmětu právního vztahu vztaženého k právnímu jednání anebo součtu právních jednání za určité období (den, týden, měsíc), činí tak pro všechna tato (takto vymezená) právní jednání. Tedy i pro ta předmětná právní jednání, která spadají do rámce neurčitého právního pojmu „běžných záležitostí každodenního života“. Proto pokud soud formuluje výrok o omezení svéprávnosti člověka tímto způsobem, musí při stanovení peněžního limitu vzít v potaz i předmětná právní jednání, aby svéprávnost posuzovaného nepřímo (fakticky) neomezil v rozporu s ustanovením § 64 o. z.

Ustanovení § 64 o. z. má nepochybně objektivní rozměr. Pro běžné záležitosti každodenního života je příznačné časté opakování (každodennost), že jde o běžné záležitosti (vzhledem k povaze předmětných právních jednání jde o nevýznamnost v rovině ekonomické), které si je schopen sám posuzovaný vyřizovat (osobní zapojení) a které zároveň nemohou ohrozit jeho zájmy. Na tyto charakteristické znaky definující objektivní rámec neurčitého právního pojmu „běžných záležitostí každodenního života“ lze usuzovat i s ohledem na materiální pramen této právní úpravy, neboť důvodová zpráva čerpá (mimo jiné) ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 18. listopadu 1977, sp. zn. Cpj 160/1976, uveřejněného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 3/1979 (všechna zde označená rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou veřejnosti přístupná na internetových stránkách Nejvyššího soudu <http://nsoud.cz>, zatímco rozhodnutí Ústavního soudu jsou veřejnosti přístupná na internetových stránkách <https://nalus.usoud.cz>). Sluší se dodat, že zatímco pro charakteristické znaky částečně definující „běžné záležitosti každodenního života“ je zmíněné stanovisko relevantním podkladem, z příkladného výčtu naplňující jeho obsah nelze vzhledem k hlubokým strukturálním změnám ekonomiky, ke kterým v mezidobí došlo, a které ovlivnily ceny zboží a služeb, zcela vycházet (např. jde-li o platby za dodávky médií a nájemného), a to již proto, neboť se přičí zmíněným charakteristickým rysům.

Ekonomická podmíněnost předmětných právních jednání, tj. dostatek peněžních prostředků

umožňující jejich realizaci, je ovšem tak výrazným prvkem, že stanovit peněžní limit v každém konkrétním případě soud musí v tomto objektivním rámci vždy se zřetelem k subjektivnímu hledisku zohledňujícímu majetek posuzovaného, které se s objektivním rámcem může, v případě materiálního dostatku, avšak nemusí, v případě opačném, shodovat.

Základní premisa při jejímž splnění soud může přistoupit k omezení svéprávnosti člověka spočívající v potřebě ochránit zájmy tohoto člověka, neboť jinak by mu hrozila závažná újma, jelikož mírnější a méně omezující opatření nepostačují, se v ekonomické rovině promítá (posuzováno z dlouhodobého hlediska) alespoň v zachování jmění, nelze-li je rozmnožit. Zásadní je v tomto směru rovnováha příjmů a výdajů. Adekvátní alokace peněžních prostředků k úhradě nákladů na uspokojení životních potřeb (živobytí) v pořadí dle jejich významu. Proto se subjektivní hledisko zohledňující majetek posuzovaného v případě předmětných právních jednání omezuje především na existenci disponibilních (použitelných, zbytných) peněžních prostředků, potažmo jiných zjevně vysoce likvidních aktiv, a to na rozdíl od peněžních prostředků indisponibilních, potřebných k úhradě nákladů na živobytí, za dané období, obvykle měsíční.

Z uvedeného vyplývá, že peněžní limit, jehož prostřednictvím je vymezen rozsah omezení způsobilosti posuzovaného samostatně právně jednat pro oblast majetkoprávních vztahů, musí umožňovat uskutečnění právních jednání v běžných záležitostech každodenního života, kterými jsou směřovány hodnoty, avšak je nezbytné stanovit jej se zřetelem k majetkovým poměrům posuzovaného, zejména k množství zbytných peněžních prostředků.

V posuzované věci odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění – která nelze dovoláním úspěšně zpochybnit (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. října 2013, sp. zn. 28 Cdo 1539/2013, ze dne 25. září 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, ze dne 25. září 2014, sp. zn. 28 Cdo 1803/2014, nebo ze dne 7. ledna 2018, sp. zn. 22 Cdo 807/2018) – že veškeré příjmy posuzované pocházejí z celospolečenských zdrojů, a sice z invalidního důchodu ve výši 8 443 Kč měsíčně, přičemž výdaje posuzované jsou vzhledem k jejímu umístění v psychiatrické nemocnici představovány (pouze) platbou výživného na děti (2 ze 3 jsou nezletilé) v souhrnné výši 4 700 Kč měsíčně. Disponibilní peněžní prostředky ve výši 3 743 Kč byly z převážné části, až do výše 3 100 Kč (tj. 100 Kč denně v případě měsíce, který má 31 dnů), ponechány posuzované k úhradě předmětných právních jednání s tím, že zbylá částka „by měla pokrýt nejnnutnější nákupy základních potřeb“. Pokud odvolací soud výše popsáním způsobem stanovil peněžní limit předmětných právních jednání na úrovni převyšující 80% (nominálně) disponibilních peněžních prostředků (reálně se o čisté disponibilní peněžní prostředky nejedná, neboť zbylých téměř 20% těchto prostředků vyčleňuje odvolací soud právě za účelem úhrady dalších nezbytně vynakládaných nákladů na živobytí posuzované, které jí v souvislosti s jejím umístěním v psychiatrické nemocnici nejsou poskytovány), pak tak učinil se zřetelem k subjektivnímu hledisku vyjadřujícímu majetkové, zejména příjmové možnosti posuzované. Přestože se jinak peněžní limit 100 Kč může jevit jako nepřiměřeně nízký, je nutno jej vnímat v rámci majetkových možností posuzované. Veškeré příjmy posuzované (aniž by byly poníženy o nezbytně vynakládané výdaje), jsou-li rozpočteny na jednotlivé dny (způsobem výše uvedeným), činí necelých 273 Kč. Peněžní limit 100 Kč pak odpovídajícím způsobem odráží majetkové možnosti posuzované, resp. výši zbytně upotřebitelných peněžních prostředků.

Argumentace závislosti posuzované na nikotinu, což se v nakládání s peněžními prostředky do stanoveného limitu projeví „nezbytně“ tak, že je vyčerpá právě na zakoupení cigaret, a proto jakákoliv jiná předmětná právní jednání z ekonomických důvodů realizovat nemůže, je budována mimo relevantní skutkový stav zjištěný odvolacím soudem. Kromě toho, že je věcí posuzované, jakým způsobem naloží s částkou do stanoveného limitu a která z předmětných právních jednání upřednostní a bude realizovat, nerespektuje tato argumentace příjmové možnosti posuzované. Její zohlednění by nevyhnutelně vedlo k nemožnosti hradit jiné nezbytně vynakládané výdaje. Byť by byl limit navýšen o relativně nízkou částku 30 Kč denně, příjmové poměry posuzované by již

neumožňovaly ani řádné plnění výživovací povinnosti.

Lze uzavřít, že peněžní limit 100 Kč, který je vázán na součet právních jednání realizovaných během jednoho dne, není v tomto případě limitem nepřiměřeně nízkým, který svéprávnost posuzované nepřímo (fakticky) omezuje i v běžných záležitostech každodenního života v rozporu s ustanovením § 64 o. z.

Podle čl. 12 Úmluvy o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. [104/1991](#) Sb.) státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni (odstavec 1). Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství (odstavec 2).

Podle ustanovení § 100 odst. 3 o. s. ř. v řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výslechem dítěte. Názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výslech dítěte může soud provést i bez přítomnosti dalších osob, lze-li očekávat, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor; přítomnost důvěrníka dítěte, který není jeho zákonným zástupcem a o jehož účast u výslechu dítě požádá, může soud vyloučit jen tehdy, je-li jeho přítomností mařen účel výslechu. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.

Podle ustanovení § 867 odst. 2 o. z. není-li podle zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud informuje a vyslechne toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit, s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte; o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost.

Participační právo nezletilého dítěte (dále také jen „dítěte“) vyplývající z čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte, které je dále rozvedeno v Úmluvě o výkonu práv dětí (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. [54/2001](#) Sb. m. s.; při ratifikaci této úmluvy Česká republika podle čl. 1 odst. 4 prohlásila, že tuto úmluvu použije na řízení o osvojení, řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče a řízení o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, jakož i na všechna další řízení ve věcech rodinných, jež se dotýkají práv dítěte) čl. 3 a čl. 6 a ve vnitrostátní právní úpravě zakotvené (mimo jiné) v ustanovení § 100 odst. 3 o. s. ř. upravuje zjištění jeho stanoviska - zaručuje mu možnost vyjádřit svůj názor - ve věcech, které se jej dotýkají. Právo dítěte participovat na řízení je tak podmíněno předmětem řízení, tedy je-li jednáno o záležitostech, které se jej dotýkají, je-li účastníkem tohoto řízení.

Rozhoduje-li soud o omezení svéprávnosti rodiče, rozhodne zároveň o jeho rodičovské odpovědnosti (§ 865 odst. 2 o. z.). V řízení ve věcech rodičovské odpovědnosti [§ 466 písm. e) zákona č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“)], spojeným s řízením o svéprávnosti (§ 468a odst. 1 z. ř. s.), je (vždy) jednáno o právech a povinnostech nezletilého dítěte, a proto v posuzované věci jsou účastníky té části společného řízení, ve které jde o omezení svéprávnosti posuzované v oblasti rodičovské odpovědnosti, také oba nezletilí synové posuzované (§ 6 odst. 1 z. ř. s.) a svědčí jim právo participovat na řízení.

Povinnost soudu umožnit nezletilým synům posuzované, aby v této části společného řízení vyjádřili svůj názor, tedy povinnost vyslechnout je, která vyplývá z článku 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy o výkonu práv dětí a ustanovení § 100 odst. 3 o. s. ř., je rozhodovací praxí Nejvyššího soudu (viz např. stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 8. prosince 2010, sp. zn. Cpjn 202/2010) i Ústavního soudu (k tomu srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 2. listopadu 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10, usnesení Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 4609/12, nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 19. února 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13, ze dne 30. května 2014, sp. zn. I. ÚS 1506/13, a ze dne 28. února 2018, sp. zn. II. ÚS 2866/17) ustáleně a opakovaně zdůrazňována.

Povinnost umožnit dítěti, aby participovalo na řízení přímo, bylo soudem vyslechnuto, není absolutní. Meze realizace participačního práva, tedy neprovedení výsledku dítěte jsou představovány jak rozporem s nejlepším zájmem dítěte (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012), tak neschopností formulovat své názory, jakož i prevencí ekonomie řízení (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. srpna 2009, sp. zn. 30 Cdo 1721/2009). Nelze-li, aby dítě participovalo na řízení přímo, nezbyvá, než se od tohoto pravidla odchýlit a zjistit jeho názor nepřímou (prostřednictvím zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí).

Ve vztahu k schopnosti formulovat své názory, přesněji a komplexněji vyjádřeno, přijmout informace o řízení a jeho předmětu, vytvořit si vlastní názor a tento soudu sdělit, hraje podstatnou roli vyvratitelná domněnka zakotvená v ustanovení § 867 odst. 2 o. z.

Nezletilého AAAAA, narozeného dne XY, který měl v době rozhodování odvolacího soudu 15 let, byl povinen odvolací soud, neučinil-li tak soud prvního stupně, vyslechnout za účelem zjištění jeho názoru (další povinnosti, které se týkají uplatnění participačních práv dítěte v celém rozsahu nejsou vzhledem k přezkoumávané právní otázce a mezím dovolacího přezkumu zmiňovány). Platí totiž vyvratitelná domněnka (§ 867 odst. 2 in fine o. z.), že se v jeho případě má za to, že je schopen přijmout informace o té části společného řízení, v níž jde o omezení svéprávnosti jeho matky v oblasti rodičovské odpovědnosti, vytvořit si vlastní názor a tento soudu sdělit, aniž by to bylo v rozporu s jeho nejlepším zájmem (způsobilo mu to újmu). Výklad důsledků vyvratitelné domněnky odpovídá výkladu, který již měla možnost zaujmout náleзовá judikatura (k tomu srov. nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2018, sp. zn. II. ÚS 2866/17). Limity omezující realizovat participační právo dítěte výsledkem schází. Platí to i pro ty, které vyvěrají z prevalence ekonomie řízení. Nejde o případ, kdy by již pro absenci jiných právně významných skutečností, byl takový postup nadbytečný a neúčelný. Naopak, svéprávnost posuzované v oblasti rodičovské odpovědnosti omezena byla.

V případě nezletilého BBBB, narozeného dne XY, který měl v době rozhodování odvolacího soudu 7 let, bylo nutné, aby soud individuálně posoudil, zda je schopen vzhledem k svému věku, stupni vývoje a rozumové vyspělosti přijmout informace o té části společného řízení, v níž jde o omezení svéprávnosti jeho matky v oblasti rodičovské odpovědnosti, vytvořit si vlastní názor a tento soudu sdělit, aniž by mu to bylo na újmu. Minimální věkový limit pro to, kdy už je dítě schopno formulovat své názory, stanoven není.

Stejný požadavek, tedy aby nezletilé dítě bylo slyšeno před soudem s ohledem na svůj věk a vyspělost, vyjádřil i Evropský soud pro lidská práva (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. června 2007 ve věci stížnosti č. 23499/06 Havelka a ostatní proti České republice, bod 62).

Nebyl-li odvolacím soudem korigován nedostatek spočívající v tom, že soud prvního stupně nezajistil možnost realizovat participační právo nezletilých synů posuzované jejich výsledkem, aniž by tomu bránily meze výše uvedené, pročež nemohl být náležitě zjištěn a zohledněn názor nezletilých, nemůže být rozsudek odvolacího soudu, jde-li o omezení svéprávnosti posuzované v oblasti rodičovské odpovědnosti, shledán správným.

Způsobila ovlivnit tento závěr dovolacího soudu není ani skutečnost, o kterou se opírají vyjádření k dovolání jak kolizního opatrovníka, tak otce nezletilých, a sice že nezletilým synům posuzované bylo umožněno, aby se k omezení svéprávnosti posuzované v oblasti rodičovské odpovědnosti vyjádřili jednak při šetření orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jednak při výslechu soudem. V obou případech se tak stalo v rámci řízení ve věci péče o nezletilé. Nepřímá i přímá realizace možnosti participačního práva nezletilých synů posuzované se týkala jiného řízení, jak vyplývá již ze samotných tvrzení.

Námitkám kritizujícím správnost zjištění o duševní poruše posuzované nelze přiznat právní relevanci. Dovolatelka totiž nepřipustně podrobuje kritice vlastní volné hodnocení důkazů. Svévolným dovolací soud neshledal ani to, jak se odvolací soud vypořádal s nesrovnalostmi, které z důkazních prostředků vyplývaly. Učinil tak logicky a přiléhavě. Toto skutkové zjištění nevykazuje extrémní rozpor s obsahem spisu, [k takovému pochybení dojde, postrádá-li určitý skutkový závěr soudu jakoukoliv racionální (logickou) oporu v provedeném dokazování], neboť má oporu v provedených důkazech a pouze dovolatelkou upřednostňované odlišné hodnocení důkazů, příkrý rozpor tohoto skutkového zjištění s obsahem spisu založit nemůže.

Protože nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání nebo pro změnu rozsudku odvolacího soudu, jde-li o výrok II., kterým bylo rozhodnuto o omezení svéprávnosti posuzované v oblasti rodičovské odpovědnosti a výroky V. a VI., kterými bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, Nejvyšší soud jej v tomto rozsahu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, jde-li o výroky II., IV. a V., zrušil Nejvyšší soud v tomto rozsahu rovněž toto rozhodnutí, a věc vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu v Jihlavě) v tomto rozsahu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.), v němž bude v uvedeném směru zjednána náprava a výslechem zjištěn názor nezletilých tak, aby při dalším meritorním rozhodování mohl být odpovídajícím způsobem soudem prvního stupně (odvolacím soudem) zohledněn, případně bude pečlivě zdůvodněno, co tomu brání. Ve zbývajícím rozsahu bylo dovolání posuzované zamítnuto podle ustanovení § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř., neboť správnost řešení (1.) právní otázky odvolacím soudem se dovolatelce zpochybnit nepodařilo.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)